

شما به عنوان وکیل شهرام جزایری که متهم ردیف اول یکی از پرونده‌های «جرائم اقتصادی» است نظریات خودتان را راجع به مشکلات قانونی و قضایی رسیدگی به این قبیل جرائم بیان کنید؟
همانطور که می‌دانید یکی از مهمترین اصول اساسی حقوق جزا که مورد قبول اکثر کشورهای متمدن دنیا می باشد «اصل قانونی بودن جرم و مجازات» است. این اصل از اصول ارزنده و انسانی است که ضامن حقوق افراد است و باعث می شود متهمین در چارچوب قانون محاکمه و مجازات شوند. منظور از این اصل این است که هیچ عملی جرم نیست مگر اینکه قبلاً از طرف قانونگذار به صورت قانونی عنوان مجرمانه پیدا کرده باشد و هیچ مجازاتی اعمال نمی شود مگر اینکه قبلاً از طرف مقنن برای جرم مشخصی به تصویب رسیده باشد. اصل قانونی بودن جرم و مجازات آن قدر ارزشمند است که هم در اعلامیه حقوق بشر و هم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و هم در قانون مجازات اسلامی صریحاً ذکر شده است. ماده ۱۸ اعلامیه حقوق بشر مقرر داشته است: «هیچ کس را نمی توان مجازات کرد مگر به مو جب قانونی که قبل از ارتکاب جرم وضع و قانوناً

مورد عمل قرار گرفته باشد…»

همچنین به موجب ماده ۱۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر «هیچ کس نباید برای فعل یا ترک فعلی که در زمان ارتکاب جرم نبوده مقصر شناخته شود…» اصول ۳۶ و ۱۶۹ قانون اساسی ایران نیز اصل قانونی بودن جرم و مجازات را بدون قید و شرط پذیرفته است. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی نیز صریحاً

مقرر داشته: «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می شود.»

یعنی به گمان شما در قوانین جزایی ما مسأله تحت عنوان جرائم اقتصادی دیده نشده است؟

به گمانم با عنایت به مطالب مذکور باید بررسی شود که آیا در قوانین جزایی کشورمان مشخصاً جرمی تحت عنوان «جرم اقتصادی» وجود دارد یا

مقدمه: «مفاسد اقتصادی» و رسیدگی به جرائم اقتصادی بحثی است که از سال گذشته آغاز شد و با طرح پرونده «شهرام جزایری» به یکی از بحث‌برانگیزترین و جذاب‌ترین مسائل برای خوانندگان تبدیل شد. پس از گذشت دو جلسه از جلسات دادگاه و به میان آمدن ارقام میلیونی و پرداخت آنها به برخی چهره‌های سیاسی که نام یکی دو تن از آنها تا به این لحظه هرگز نیز اعلام نشده است، بعضاً برخی از مردم با خبرنگاران این دادگاه تماس حاصل کرده و خواستار آشنایی با «جزایری» میلیاردر دست و دلباز و خانواده او شدند.به هر حال از آنجایی که بحث «مفاسد اقتصادی» در سال جدید نیز همچنان مطرح است بر آن شدم تا با «سید محمد صادق آل محمد» وکیل پایه یک دادگستری و وکیل شهرام جزایری در خصوص این پرونده گفت‌وگو کنم. اما افسوس که او وکیل است و موکلش همچنان در زندان و جلسات دادگاه باقی‌آل محمد را در دفتر کوچکش دیدم و در ابتدای امر احساس کردم که نسبت به مسائل دادگاه بسیار حساس است و تقریباً فهمیدم که هیچ راهی برای موشکافی بیشتر در مورد جزئیات دادگاه وجود ندارد. وی آن قدر حساس بود که حتی تمایل نداشت پرونده‌ای را که در دست دارد مهم‌ترین یا حساس‌ترین پرونده اقتصادی بنامد. بنابراین موضوع بحث صرفاً به روی پدیده مفاسد اقتصادی متمرکز شد. پرونده‌هایی که مجرم دارند اما قانون لازم و کافی نه.

خیر و اگر چنین جرمی تحت عنوان جزایی در قوانین کیفری ذکر شده است شرایط تحقق آن جرم چیست. در مبحث جرائم علیه اموال ما با عناوین جزایی مشخصی مواجه می‌شویم مثل بزه سرقت، ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، خیانت در امانت و غیره که این عناوین تحت عنوان کلی جرائم علیه اموالی مورد بررسی قرار می‌گیرد و شرایط قانونی هر یک در قوانین فعلی ایران ذکر شده است. مثلاً شرایط تحقق رشاء و ارتشاء به صورت ظریف در قوانین موضوعه وجود دارد و چه بسا هر پرداختی چه از جهت گیرنده و چه از نظر پرداخت کننده آن از مصادیق رشوه نباشد.

به نظر می‌رسد که جرم مالی و یا جرائم مالی با جرم اقتصادی یا جرائم اقتصادی متفاوت باشد و هر کدام مفهوم و مصداق متفاوت داشته باشد. زیرا موضوع جرائم مالی مال و جرائم اقتصادی اقتصاد مملکت است و هر گاه ثابت شود که فردی به قصد ضربه زدن به اقتصاد مملکت و اختلال در آن مرتکب جرم اقتصادی شده است بلاشک می‌بایست با آن برخورد نمود.

در قوانین کیفری فعلی ایران و در دکتربین علماء

جا دارد که اساتید محترم حقوق و فقها و مجتهدین ارجمندی که در فقه کیفری کار می‌کنند و نیز قضات دادگستری که در امور کیفری قضاوت کرده‌اند در مورد ارائهٔ تعریف جامع و مانعی از جرم اقتصادی و تبیین مصادیق مشخصی از آن بررسی و اظهارنظر نمایند

حقوق و رویه قضایی ایران تعریف دقیق و جامع و مانعی از جرم اقتصادی ظاهراً وجود ندارد و مصادیق آن به روشنی مشخص نشده است لذا جا دارد که اساتید محترم حقوق و فقها و مجتهدین ارجمندی که در فقه کیفری کار می‌کنند و نیز قضات دادگستری که در امور کیفری قضاوت کرده‌اند در صدد ارائه تعریف جامع و مانعی از جرم اقتصادی و تبیین مصادیق مشخصی از آن بررسی و اظهارنظر لازم و

کافی کنند و مقالات علمی در این زمینه تنظیم و به جامعه عرضه کنند. آنها باید عناوین جرم اقتصادی یا مفاسد اقتصادی را از نقطه نظر کیفری تشریح و شرایط تحقق این عناوین را مورد نقد و بررسی قرار دهند. همچنین جا دارد که قوه مقننه کشور یعنی نمایندگان مجلس با تدوین و تصویب قوانین لازم در مقام رفع

مشکل قانونی رسیدگی به جرائم اقتصادی برآیند و قوانین لازم را در این زمینه تصویب کنند تا دستگاه قضایی با مشکلات قانونی و کمبود قانون در این خصوص مواجه نشود. زیرا که جرم اقتصادی نیز مانند جرم سیاسی از لحاظ تعریف و ارکان آن مورد مباحثه علمی و فقهی قرار گیرد.

آیا پیش از این مصادیق جرم اقتصادی در قوانین مدون ما مشخص نشده است؟

مبارزه با مفاسد اقتصادی می‌بایست جدیت بیشتری به عمل آید. زیرا اقتصاد هر جامعه نقش اساسی در سعادت آحاد آن جامعه بر عهده دارد. دستگاه قضایی مملکت با تمام تنگناها و مشکلاتی که از لحاظ قانونی در شناخت و مبارزه با جرائم اقتصادی دارد از تمام امکانات موجود در جهت

* چه بسا مجرمین اقتصادی هم بدون توجه به نفع شخصی به قصد ضربه زدن به نظام مرتکب جرم اقتصادی شده باشند همچون مجرمین سیاسی

*در قوانین کیفری فعلی ایران ، در دکترین علماء حقوق و رویه قضایی ایران تعریف دقیق و جامع و مانعی از جرم اقتصادی وجود ندارد

مبارزه با جرائم اقتصادی استفاده کند و همانطور که بیان شد علماء حقوق و مجتهدین محترم می‌که در امور کیفری مطالعات علمی دارند و نیز قوه مقننه و مجلس می‌بایست هر چه سریعتر خلأهای قانونی را در این زمینه از بین ببرند و جای خالی قوانین جزایی را در مورد جرم اقتصادی و مصادیق آن پر کنند تا قاضی با توجه به اصل قانونی بودن جرم و مجازات بتواند به استناد قوانین مدون ارتکاب جرم اقتصادی را احراز و به استناد قانون، مجازات مشخصی را برای آن تعیین و اعمال نماید.

یعنی به گمان شما همانطور که تعریف جرم سیاسی و مصادیق آن در کشور مشخص نیست ولی مجرم سیاسی داریم، تکلیف جرم اقتصادی نیز در قانون مشخص نیست ولی مجرم اقتصادی داریم؟

بله، همانطور که در بحث «جرم سیاسی» همواره مطرح بوده و در اطراف تعریف آن از نظر منطقی و تحقق آن از لحاظ قانونی بحث و مجادله علمی و حقوقی و فقهی شده و می‌شود جا دارد که در اطراف تعریف جرم اقتصادی و شرایط تحقق آن نیز از نظر قانونی نظر خواهی و مباحثه به عمل آید و

مجرمین بی قانون

گفت و گو: امیر عباس نخعی

قوانین متقنی از مجلس در این خصوص تصویب و اعلام شود.

یعنی ممکن است که مجرم اقتصادی نیز بدون در نظر گرفتن نفع شخصی دست به عمل مجرمانه زده باشد؟

بله چه بسا ممکن است مجرمین اقتصادی هم بدون توجه به نفع شخصی به قصد ضربه زدن به نظام مرتکب جرم اقتصادی شده باشند که در این مورد نیز قوه مقننه باید قوانین لازم را به تصویب برساند.

به نظر شما غیر از کمبودهای قانونی چه مشکلات دیگری در راه مبارزه با مفاسد اقتصادی وجود دارد؟
به نظر من تعدیل ثروت و تقسیم عادلانه ثروت بین جامعه و تأمین حداقل هزینه لازم برای یک زندگی مناسب و نیز نظارت دائمی

دولت بر فعالیت‌های اقتصادی و ارتقاء سطح فرهنگی عامه مردم و تقویت ایمان و اخلاق می‌تواند ضامن حسن روند اقتصادی در جامعه باشد و چون معمولاً مفاسد اقتصادی مرتبط به دولت می‌شود دولت می‌بایست با بازرسی صحیح و قوی متخلفین را شناسایی و قاطعانه با آنها برخورد نماید.البته هر چه از اعمال تصدی دولت کم کنیم و فعالیت‌های اقتصادی را به بخش خصوصی محول کنیم شاید کمتر مواجه با فساد اقتصادی شویم.

در ارتباط با پرونده شهرام جزایری که شما وکیل او هستید با توجه به مطالبی که بیان کردید چه نظری دارید؟

رسیدگی به اتهامات موکلم شهرام جزایری از حیث قضایی در دادگاه مطرح است و همانطور که می‌دانید به لحاظ پیچیدگی مسائل مطر-وحه و لزوم نظر کارشناسان ذی ربط، جلب نظر کارشناسان به عمل آمده و کارشناسان مشغول بررسی هستند. در آینده نزدیک نظر خود را اعلام خواهند کرد. باید در انتظار نظریه کارشناسان بود تا ببینیم آیا کارشناسان در عملکرد بازرگانی و اقتصادی موکل نقطه ضعف و یا تخلفی کشف می‌نمایند یا خیر. من امیدوارم موکلم بی‌گناه اعلام شود.